

Ю.С.Романюк,
здобувач ступеня вищої освіти «магістр»,
Вінницького державного педагогічного університету
імені Михайла Коцюбинського
наук. керівник – канд. пед. наук, доцент І.Г. Барановська

ФОРМУВАННЯ ЕСТЕТИЧНОГО СМАКУ ДОШКІЛЬНИКІВ ЗАСОБАМИ ФОЛЬКЛОРУ

Постановка проблеми. Сьогодні у зв'язку з величезних змінами у соціальному, економічному та політичному житті України постала проблема докорінної перебудови у галузі освіти та виховання, метою якої є формувати здібну, творчу особистість, яка спроможна до самовизначення, самовдосконалення та самореалізації.

Завдання дошкільних закладів освіти полягає у забезпеченні цілісного підходу до формування особистості, у розвитку її естетичного ставлення до дійсності з потребою в прилученні до споживання і творення естетичної культури суспільства. У реалізації цього складного процесу важлива роль належить мистецтву з його унікальними можливостями впливу на емоційний та інтелектуальний розвиток дитини. Мистецтво —це не тільки джерело естетичного виховання, а й унікальний засіб формування знань, активізації творчої діяльності школярів.

Аналіз попередніх досліджень. Специфіку естетичного впливу різних видів мистецтва розкрито в працях Н.Вітківської, Д.Джоли, О.Чембержі, А.Щербо. Сутність означеного процесу полягає у створенні оригінальних особистісних чуттєвих образів під час сприймання творів мистецтва. Мистецтво як специфічне явище суспільного життя спирається на різноманітні матеріали (слово, фарби, камінь, звуки, рухи тощо), завдяки чому збагачується сприймання й оцінка дійсності, забезпечується формування ціннісних орієнтирів естетичних смаків. Синтез видів мистецтв розширює асоціативну діяльність свідомості, активізує уяву, прискорює осягнення образу. Маючи відносну самостійність, синтез мистецтв набуває нового художнього звучання, підпорядковуючись загальному ідейному задуму твору, що вивчається. Художній образ при наявності синтезу мистецтв набуває нової якості як за своїм змістом, так і за формою, завдяки чому й підсилюється його вплив.

Метою статті є вивчення проблеми формування естетичного смаку дошкільників засобами фольклору.

Категорія «естетичний смак» відома дуже давно. Ще стародавні римляни говорили: «Про смак не сперечаються, якщо він є!». У філософських та естетичних традиціях І.Канта естетичний смак – це здатність людини естетично оцінювати дійсність і мистецтво.

У вітчизняній науковій думці (М.Драгоманов, М.Костомаров, О.Потебня, І.Франко) смаки людини визначаються як внутрішнє відчуття краси, де виявляється індивідуальна і національна відмінність цього феномену естетичної культури, тобто категорія «смак» розглядається з погляду його естетичної та пізнавальної цінності, але підкреслюється і значення смакових установок і переваг.

У сучасній філософсько-естетичній, психолого-педагогічній науковій літературі (О.Буров, В.Бутенко, М.Каган, А.Молчанова, М.Овсянникова, Г.Падалка, В.Разумний, О.Рудницький, В.Скатерщиков, Є.Яковлев) естетичний смак розглядається як універсальна, інтегральна і водночас індивідуальна властивість людини, яка впливає на естетичне її ставлення до явищ дійсності та мистецтва і виступає стимулом до перетворювальної, художньо-творчої діяльності особи. З цього приводу доцільно згадати латинське висловлювання: «У кожного свій смак». Естетичний смак є своєрідним почуттям міри, вмінням знаходити необхідну достатність в особистому ставленні до світу культури і цінностей. Наявність естетичного смаку проявляється як відповідність внутрішнього і зовнішнього, гармонія духу і соціальної поведінки особистості.

Нерідко естетичний смак зводиться лише до зовнішніх форм його прояву. Наприклад, розглядають смак як здібність людини дотримуватися моди: уміння модно вдягатися, відвідувати модні виставки і спектаклі, знати про останні літературні публікації. Звичайно, все це не суперечить формам об'єктивації смаку, проте естетичний смак – не стільки зовнішні прояви, стільки глибока гармонічна сполука духовного багатства особи з відповідністю її соціального прояву. Адже особистість, що володіє естетичним смаком, сліпо не додержується моди, а у випадках, коли модний одяг нейтралізує, деформує її індивідуальні особливості, вона сміливо може стати старомодною або нейтральною до моди. В цьому і проявляється її естетичний смак.

Процес формування естетичного смаку є одним із головних завдань сфери естетичного виховання дітей. При цьому стрижнем естетично розвиненої особистості сучасні дослідники називають різне начало: естетичні потреби, естетичне ставлення, естетичні переживання, творчі здібності, взаємозв'язок сформованих естетичного ідеалу та смаку.

Формування смаку – складний процес, що залежить від об'єктивних і суб'єктивних факторів, психологічних новоутворень дошкільника, психологічних вікових особливостей сприйняття мистецтва, специфіки загальної соціально-культурної ситуації в суспільстві, внутрішніх потреб і спрямованості особистості, її прагнення до духовного збагачення, емоційно-естетичного зростання.

В основі формування естетичного смаку є діяльність, що збагачує духовний світ дитини, зміцнює та вдосконалює її, інтегрує в собі соціально значимі естетичні цінності. Саме творча діяльність людини викликає і опосередковує дію естетичного смаку і також опосередковується ним. Формування особи дошкільника, його творчих можливостей проявляється в розвитку самостійності, чітко виражений індивідуальних інтересах, творчій уяві, розвитку самосвідомості, прагнення до самоутвердження у сфері соціальної реальності, потребі створення власних планів своєї поведінки, самовиховання [1, с.25].

Педагогічна система виховання естетичного смаку передбачає включення дітей не тільки в процес сприймання й оцінки творів мистецтва, а й різноманітні види творчої діяльності, зокрема театральної.

За твердження К.Станіславського, театр – найкращий засіб для спілкування людей, для розуміння їх сокровених почуттів. Це диво, що здатне розвивати в дитині творчі задатки, стимулювати розвиток психічних процесів, удосконалювати тілесну пластичність, формувати творчу активність. Театр сприяє духовній взаємодії між вчителем і дітьми. Діти вчаться помічати в навколишньому світі цікаві ідеї, втілюють їх, вчаться створювати свій художній образ персонажа, у них розвивається творча уява, асоціативне мислення, вміння бачити незвичайне в буденному. Театральне мистецтво близьке і зрозуміле для дітей, перш за все тому, що в основі його лежить гра.

Ігровий аспект у роботі над фольклорними творами сприяє підвищенню мотивації активності дітей під час занять та ефективності навчально-виховного процесу, в якому також застосовуються елементи тренінгу, стимуляції розумових процесів, упровадження проблемних ситуацій, застосування різновиду етюдних форм, інсценізацій, вправ для виразної сценічної мови, сценічного руху, пластики, психотехніки.

Одним із найважливіших напрямів включання дошкільників у театральну-сценічну діяльність є опрацювання системи вправ зі сценічного мовлення (малі фольклорні форми), які мають застосовуватися на кожному занятті, з поетапним ускладненням завдань. Різноманітність змістового наповнення вправ зі сценічної мови і єдність процесуальних вимог створюють об'єктивні умови для виявлення дитячої ініціативи у способах їх виконання. Це дає можливість безперервно розвивати вміння та навички сценічного мовлення, а також переносити способи словесної дії у нову ситуацію.

Театр – це синтетичний вид мистецтва, який включає в себе декілька видів мистецтва; його жанрово-стильова багатогранність позначена розмаїттям тематики та змісту драматургічного матеріалу, що сприяє формуванню ціннісних орієнтацій, смаків та ідеалів

дошкільників. Це синкретичний вид мистецтва, який передбачає широкий діапазон та розмаїття переходів емоційно-інтонаційних барв, творчих ідей, які викликають естетичні переживання, а також впливають на емоції та почуття, формуючи характерну для особистості дитини здатність до рельєфного уявлення художнього образу; йому притаманно мистецтво акторської імпровізації, яке спрямоване на максимальну активізацію його фантазії, творчої уяви і художнього мислення.

В закладах дошкільної освіти краще залучати дітей до «малих форм» театральнo-сценічного мистецтва на основі вивчення творів дитячого фольклору (народні ігри, лічилки, пісні, казки). Це міні вистави, які включають літературний матеріал, співи, танцювальні номери, що в цілому забезпечує театральну дію. Глибоко національні, з певним колоритом художньої мови (вербальної, вокальної, хореографічної) віршовані тексти міні вистави надають можливість дитині відштовхуватися від знайомих образів і орієнтуватися у сприйманні нової інформації, занурюватись у більш складний за змістом, виразністю, жанром, характером виконання художній простір. Ці види роботи сприяють вихованню художньо-естетичного сприйняття образної суті, мелодійності, ритму, краси поетичного слова, відчуття виразності засобів різних видів мистецтва і мають великий вплив на формування естетичних смаків молодших школярів.

При виборі творів для сценічного втілення потрібно вибирати такі твори, які найбільше хвилюють малюків, викликають у них певні асоціації й відтворюють у їхній уяві певні образи. Наприклад, коліскові «Котику сіренький», «Ой ти, коте, коточок», забавлянки «Сорока-ворона», «Скок-скок», «Печу, печу хлібчик», «Кую, кую чобіток».

Чимало потішок та забавлянок можна цікаво розігрувати, перетворити на гру. Наприклад, потішка «Ой ходила квочка».

Хід гри. На столі (дворі) – кілочок, квочка і четверо курчат. Діти розглядають, повторюють назви українською мовою. Вихователь примовляє слова потішки і показує рухи квочки.

Ой ходила квочка Ой ходила квочка

Навколо кілочка

Навколо кілочка,

Кво-кво-кво, навколо кілочка. Водила діток-однolіток.

При повторному читанні діти звуконаслідують (пі-пі-пі), повторюють окремі слова, рядки, виконують рухи. Вихованці не тільки залюбки слухають ці пісеньки, але й добре запам'ятовують і охоче повторюють їх, намагаючись перевтілитись у гарненьких курчаток. Розучування українських народних ігор-пісень та потішок виховує в дітей любов до естетики рідного слова, розвиває мовлення, викликає бажання граційно виконувати різні рухи.

Різноманітний репертуар на основі творів дитячого фольклору (пісні: «Два півника», «Біла квочка», «По дорозі жук, жук», «А у нашого Омелька», небилиці, скоромовки, лічилки, а також казки: Котик і півник», «Колосок», «Івасик-Телесик» та інші) має позитивний виховний вплив на молодших школярів, оскільки відображені у змісті художньо-естетичні цінності слугують формуванню естетичних смаків і художньому засвоєнню дійсності. Діти, готуючись до інсценованого виконання творів, випробовують себе у ролі акторів, художників, співаків, музикантів. Їх діяльність – це нові відкриття для себе: розуміння акторського задуму, виявлення свого ставлення до зображуваного. Діти вчаться працювати у команді, дослухатися один до одного, бути старанними, сміливими, стриманими, винахідливими, кмітливими.

В театральній діяльності малюки прагнуть відтворювати ті художні образи, які відповідають їхньому внутрішньому світу, переживанням. Виступи перед глядачами розвивають сценічну експресію маленького актора. Керівник працює над шліфовкою та закріпленням виразної пластики, розвитком артикуляції мовлення, відпрацьовує мізансцени з партнером. Звичайно, такий ґрунтовний підхід до вивчення фольклорних творів має позитивний вплив як на глядачів, так і на самих виконавців. Людина, яка відкрила своє серце мистецтву, ніколи не залишить його, не уявлятиме свого життя без творчості!

Висновки. Розмаїття фольклорних творів відкривають малюкам закони гармонії і краси, формують зародки естетичного смаку. Поринаючи в естетичне фольклорне багатство, кожна дитина усвідомлює, що малі фольклорні форми – незмінний супутник українця. Фольклорне виховання пробуджує любов до життя, енергію національного творення, теплоту серця, красу ніжність душі.

Література

1. Богуш А.М. Українське народознавство в дошкільному закладі: Практикум : навч. посіб. для студентів вищ. пед. навч. закл. / А.М. Богуш, Н.В. Лисенко. – Київ : Вищ. шк., 2003. – 204, [2] с.
2. Естетика: Підручник / Л. Т. Левчук, Д. Ю. Кучерюк, В. І. Панченко; За заг. ред. Л. Т. Левчук. – К.: Вища шк., 1997. – 399 с.
3. Народні традиції у вихованні дошкільнят : методична розробка на допомогу вихователям/ упоряд.: В. Скрипник, О. Стращенко, О. Хоменко. -К.: Редакція газет з дошкільної та початкової освіти, 2012. –126 с. – (Бібліотека "Шкільного світу")
4. Чарівне вікно лялькового театру / Фіцуліна О. // Початкова освіта. — 2008. — № 40. — С. 3, 4.

А. В. Самотуга,
здобувач ступеня вищої освіти «бакалавр»
Вінницького державного педагогічного університету
імені Михайла Коцюбинського,
наук. керівник –ст. викладач Н.Л.Тодосієнко

ВИХОВНИЙ ПОТЕНЦІАЛ МУЗИЧНОЇ СПАДЩИНИ УКРАЇНСЬКИХ КОМПОЗИТОРІВ В ПОЗАКЛАСНІЙ РОБОТІ З МОЛОДШИМИ ШКОЛЯРАМИ

Постановка проблеми. Реформування сучасної початкової музичної освіти вимагає постійного підвищення її якості, оновлення змісту і організаційних форм, а також є найважливішим чинником інтеграції інноваційних технологій, спрямованих на підвищення результативності навчання. Українське музичне мистецтво має значний естетичний вплив на особистість, педагогічне забезпечення якого ґрунтується на актуалізації емоційного співпереживання художніх образів, близьких за інтонаційно-образною природою національному світосприйманню особистості. Естетико-виховний потенціал української музики полягає у високій духовності та гуманістичній спрямованості її художніх образів: від вишуканості споглядальної лірики до романтичного оспівування боротьби за національне визволення; у використанні широкої палітри національно-стильового та жанрового формотворення з опорою професійної музики на фольклор.

Саме тому проблема естетичного виховання актуалізується і потребує системного і комплексного підходу до вивчення і розв'язання багатьох своїх проблем.

Аналіз останніх досліджень. Пошук удосконалення шляхів естетичного виховання засобами музики завжди був і залишається предметом музично-педагогічних наукових досліджень. Значний внесок в успішне вирішення проблеми музично-естетичного виховання у загальноосвітніх школах і позашкільних закладах зробили видатні вчені-педагоги О.Апраксина, Б.Асаф'єв, П. Блонський, Н. Брюсова, Н. Гродзенська, Д. Кабалевський, М.Румер, В. Сухомлинський, В. Шацька, С. Шацький, Б. Яворський та інші в розвитку духовного потенціалу особистості - О. Олексюк, М. Ткач, Г. Шевченко.

Мета статті – вивчити вплив дитячої музики українських композиторів на процес музично-естетичного виховання молодших школярів в позакласній роботі.

Виклад основного матеріалу. Розвиток естетичного сприйняття неможливий без збагачення учнів естетичними враженнями, без формування у них емоційного, особистого ставлення до творів, що сприймають. Необхідно виховувати в учнів емоційну чуйність, звертати увагу на прекрасне в навколишньому житті та побуті, у творах мистецтва. Цінність естетичних почуттів і переживань має полягати не в кількості, а в їх глибині і стійкості. Глибоке почуття має визначити всю поведінку і діяльність людини, має свідчити про цілісність його натури, принциповість і ідейну спрямованість. Необхідно привчати дітей чути